

2014 január Esszé

Spiró György: Iván

2013. december 2-án, hosszas, súlyos betegség után elhunyt a Mozgó Világ rendszeres szerzője, Bächer Iván. Spiró György megemlékezése barátunk, kollégánk december 21-i búcsúztatásán, a Fiumei úti sírkert ravatalozójában hangzott el.

Az Ajtósi Dürer sori nagy lakásban, a hallban folyt az élet, engem is ott ültettek le a családtagok és a vendégek között. Bámultam a nyüzsgést, a folyamatos főzőcskézést, volt e vidám létezésben valami oroszos, egy jókedvű kommunálnaja kvartyira.

Még többen nyüzsögtek később a Zeneakadémia régi székeiben meg a hosszú pultnál a Balassi Bálint utcai lakás konyhával egybe nyitott halljában, ott éltük meg a rendszerváltást. Állandóan szólt a tévé, dúltak a kerekasztal-viták, a szöveget alig lehetett a zsvajgásban hallani, vicceket meséltek, anekdotáztak, politizáltak, színházról, könyvekről, koncertekről vitáztak, Iván főzött, töltött, szóval tartott, marasztalt, üdvözölt, egymást váltották a javíthatatlanul honi magyarok meg a visszidensek, a nyugati újságírók, az erdélyiek meg Iván szüleinek és nővérének tanítványai, vagyis jelentős építészek és világhírű zenészek, zeneművészeti főiskolások, újságírók az egykori Magyarország című hetilapból és a Népszabadságból, kétségtelen és kétes egzisztenciák, nagy írók, nagy kritikusok, volt és leendő vendéglősök, Iván és a felesége osztálytársai, barátai és egykori tanítványai a Móricz gimnáziumból és még sokan mások. Ahol őt tanár él egy lakásban, oda tanítványok különböző nemzedékei tódulnak, ha nyitva az ajtó, és az ajtó mindig nyitva volt. Közben Ivánnal – hasonló természetű általános szkepszissel – azt terveztük, hogy abbahagyjuk az írást, szakácsdiplomát szerzünk, és elszegődünk egy tengerjáróra. Iván utána is nézett, és elmondta: nem vesznek fel a tanfolyamra, mert van már egyetemi diplománk, túlképzettek vagyunk; így nem lettünk hivatásos szakácsok.

A kedvességét zordon tekintettel, szeretetre méltó voltát szúrós őszinteséggel leplező tanár és hírlapíró ebben az időben már vizsgálatokra, kórházakba, kezelésekre járt a betegekkel: a feleségével, az apjával és az anyjával, tartotta bennük a lelket, tette, amit kell, azt is, amit senki sem várt el tőle, hónapokon és éveken át, és sorban eltemette őket. Nem bujdosott el, nem hárított másra semmit. A nagycsaládban való lét sokáig óvta, nem kellett teljesen önálló életet kezdenie, nem kellett túl korán felnőnie, de így, hogy a család néhány év leforgása alatt lefoszlott róla, a veszteséget annál súlyosabban élte meg. Szeretett volna törzsvendégként otthon lenni az országban, a világban és az életben, megkapaszkodni egy-egy baráti közegben, egy-egy kocsmában, faluban, városrészben, és minél kevesebb lett erre az esély, annál inkább belemerült a múltba. Családjának mitikus szereplői lettek a bizalmasai, akiket fényképekről vagy levelezőlapokról ismert, valamint a műveikből, mert írók is akadtak köztük a Thury ágon. Új választott családjával az általa nevezetessé tett perzsa zöldséges mellett, a Kertész utcában is fogadta a látogatókat, aztán kiköltözött velük a városból, és addig ingázott kitartóan, amíg

visszatért az Újlipótvárosba.

Konokul, mások véleményét udvariasan meghallgatva, valójában a magát rendíthetetlenül hajtogatva, monologizálva vált egyre otthontalanabbá. Húséges maradt az egyszer megszeretett emberekhez és eszmékhez, így lett menekülő törzsvendég a különböző közegekben. A tolnai falu kocsmájának közönsége, a váci zónázó vonat fülkéjében ülők, az ötven köbcentis segédmotorról látható tájak és emberek, a felmenő levélírók lettek a hősei, őket mesélte újra meg újra a tárcáiban, amelyeket az idősebb, a naiv szocialista hitre még fogékony korosztályba tartozók felfedeztek és szorgalmasan olvastak. Eleinte dacosan, szinte sértődötten vállalta, hogy a megélhetésért ódivatú műfajt művel, rá is játszott archaikus, irodalmias fordulataival és szóhasználatával; később egyre öntudatosabban élt a heti kötelezettség lehetőségeivel. Munkált benne a nosztalgia a nagynak tartott műfaj, a regény iránt; írt is egyet, rossz lelkiismerettel halasztgatta a következők megírását, és közben rózta a napi vagy heti penzumot, lassanként belátván, hogy a tárcák is összeállhatnak kötetté, laza regényszerkezeté.

A tárcában a szerző személyesen, közvetlenül nyilvánulhat meg, a műfaj a közéleti hisztériák idején olyan funkciót tölthet be, mint egykor a politikai versek. Tematikailag mindenfélét írt, de mindenből a politikai publicisztikát hallották ki az erre vágyó olvasók: szükségük volt valakire, aki a régi, szemmel láthatólag jó időre talajtalanná vált világnézetükben megerősíti őket. Lelki támaszra volt szükségük, pszichológusra, papra, akit barátként vagy fogadott gyermekükként akkor is vállalhatnak, ha személyesen nem ismerik, és a szerző is vállalta az olvasóit. Jelenséggé vált, akire százezrek figyeltek: még éppen létezett a nyomtatott napi sajtó, és a legnagyobb példányszámú lapban publikálhatott. Nem a napi politikában volt érdekelve, de a politika nagyon is érdekelte; írásait a modern írókkal ellentétben, így látták az egyre rajongóbb olvasók, érteni is lehet. A Népszabadságban úgy ítélték meg, hogy ugyan a szemlélete az általuk képviselt, félig-meddig liberális nézetektől balra áll, de az olvasóknak erre a táborára is szükségük volt.

Vesztesnek látta és láttatta magát, amint az eszme már fiatalkorában merülni kezdett. Idealizálni szeretett az életben, a történelemben és az irodalomban egyaránt. Gúnyolódni azokon sem tudott, akiket radikálisan nem kedvelt vagy megvetett. Komolyan vett mindent, noha inkább a cinikus pesti kávéházi linket alakította volna. Önfejű volt, makacs, hedonista és kötelességtudó; sose hagyta, hogy befolyásolják.

A megkeseredést nemigen lehet elkerülni, ahogy öregszik az ember, ő mintha hajszolta volna magát a ködlovag szerepébe. A szeretett elődök és társak ígézetében epikureus Antigoné lett belőle, sok derék ember kedvence, telt házas szerzői estek önironikus zongoristája, a jó receptek és az eltemethetetlen halottak krónikása.

Szerencsémnek tartom, hogy ismerhettem.

Kapcsolódó írások:

1. **Dalos György: Polgári boldogtalanság – Spiró György regényeiről** 1 „Csodálkoztam, amikor az Ikszeket befejeztem – mondja Spiró György...
2. **Spiró György – Tischdamen** A vasútállomáson vár, a hátizsákomat betesszük a csomagmegőrzőbe, és nekivágunk...
3. **Spiró György: Édes Otthon (komédia)** SUNYI Itt tessenek várakozni. Jolika mindjárt jön.

FELESÉG Nem Marikának...

4. **Spiró György: Mitől jó egy novella? (Tóth Krisztináról)** Mitől jó egy novella? Csapjon fejbe, amikor olvasom, aztán maradjon...
5. **Takács Ferenc: Josef K., szocreálban (Spiró György: Tavasz Tárlat. Budapest, 2010, Magvető.)** Élénken emlékszem az 1957-es Tavasz Tárlatra. Nemrég múltam kilencéves, három...

Cimkék: Bächer Iván, Spiró György